فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، سال شانزدهم، شماره شصت و چهارم، ص۶۰-۳۳، تابستان ۱۴۰۱
Scientific Quarterly of Research on Addiction, Vol. 16, No. 64, P 33-60, Summer 2022

مقاله پژوهشی
Research Article

نیازهای آموزشی کارکنان برای پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر و روان‌گردان در زندان: مطالعهٔ کیفی*

اکرم علیمردانی[1]، تهمینه باهری[2]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۱۹

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی نیازهای آموزشی کارکنان زندان در حوزهٔ مواد مخدر و روان‌گردان بود. **روش:** پژوهش از نوع کاربردی-اکتشافی با رویکرد مطالعه موردی بود. نمونه آماری در چهار زندان تهران شامل خبرگان و روسای زندان‌ها (۱۱ نفر) و معاونین و کارشناسان (۵۲ نفر) به تفکیک حوزه شغلی بود که همگی به‌صورت هدفمند و گلوله برفی تا اشباع نظری انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته و چهار جلسه گروه کانونی انجام شد. **یافته‌ها:** ۲۶ نیاز آموزشی برای کارکنان در ابعاد نگرشی، دانشی و مهارتی و ۴ نیاز آموزشی برای مدیران به دست آمد. از جمله نیازهای کارکنان عبارت بود از آشنایی با مواد روان‌گردان و عوارض آن، روش‌های کشف و جاسازی، مهارت‌های چهره زنی پیشگیری از اعتیاد، خودکنترلی، رفتار با زندانیان، روان‌درمانی و درک مضرات مصرف مواد. نیازهای مدیران عبارت بود از آشنایی با قوانین، درمان اعتیاد، مهارت پیشگیری و درک اعتیاد به‌عنوان بیماری. **نتیجه‌گیری:** مدیران و کارکنان در نیاز «روش‌های پیشگیری از اعتیاد» با یکدیگر مشترک بودند و ضروری است هرگونه برنامه‌ریزی و طراحی دوره آموزشی کارکنان با لحاظ کردن نیازهای دانشی، نگرشی و مهارتی شناسایی‌شده انجام گیرد.

کلیدواژه‌ها: نیازهای آموزشی، کارکنان زندان، مواد مخدر، روان‌گردان، مطالعه کیفی

*. این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی نویسنده اول و دوم در دفتر آموزش و پژوهش سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور می‌باشد.

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. پست الکترونیک: ak.alimardani2014@gmail.com
۲. استادیار، گروه مواد مخدر، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

مقدمه

زندان یک محیط اجتماعی با ویژگی‌های منحصربه‌فرد است. هرچند فرایندهای زندگی اجتماعی در زندان حکم‌فرما است، اما زندان‌ها ساختارهای ویژه‌ای دارند. زندان به‌عنوان یک نهاد اجتماعی تحت تأثیر ساختار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر کشور می‌باشد. بااین‌حال ویژگی‌هایی دارد که معمولاً در هیچ نهاد دیگری که ساختاری نسبتاً مشابه با آن دارد، یافت نمی‌شود (محمدی، ۱۳۸۵) محیط اجتماعی زندان به میزان زیادی بر اساس خرده فرهنگ زندانیان و قواعد نانوشته‌ای که بر زندان تحمیل می‌شود، اداره می‌گردد. مصرف مواد، مشکل بیشتر زندان‌ها است و شناخت و مقابله با آن‌یکی از چالش‌های اساسی هر دولت در اداره زندان‌ها است (کرامت و محمدی، ۱۳۹۵). مکان، زمان و انسان سه عنصر اصلی شکل‌گیری انحرافات اجتماعی است؛ بنابراین، تفاوت در ساختار مکانی، خصوصیات رفتاری و در کنار آن عامل زمان موجب می‌شوند تا توزیع فضایی، زمانی، نوع و میزان جرائم در سطح شهر و یا یک مکان خاص یکسان نباشد (پور غلامی سراوانی و دهقانی، ۱۴۰۰). ازاین‌روی در دنیای پویا و رقابتی امروزی، هر کشوری برای افزایش ظرفیت حکمرانی و نیز افزایش کارایی و اثربخشی خدمات عمومی، به مدیران و کارکنانی نیاز دارد تا بتوانند با بهره‌گیری مؤثر از شایستگی‌های خود، تصمیمات و اقدامات مؤثری را در پیش گیرند تا بتوانند منافع عمومی را به بهترین حالت تأمین کنند (فرجی گلیانه، ملکیان، اسلام‌پناه وکاویانی، ۱۳۹۹). همچنین تئوری‌های جدید مدیریت می‌تواند راهگشای سازمان‌ها باشد. مدیریت نشدن دانش سازمان باعث از دست رفتن دانش باارزش سازمان به‌واسطه افت کارکنان و کاهش خطر از دست دادن حافظه سازمان به هنگام تعدیل نیروی انسانی می‌شود که این امر منجر به کاهش بهره‌وری، ممانعت از پیشرفت، از دست دادن دانش انجام بهتر کارها و از دست دادن فرصت‌های یادگیری خواهد شد (یاوری، برازی و موبدی، ۱۴۰۰).

یکی از سازمان‌هایی که نیازمند مدیران و کارکنان شایسته و توانا و تئوری‌های مدیریت نوین می‌باشد، سازمان زندان‌ها است. به همین دلیل شغل حساس

سال شانزدهم، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 64, Summer 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]
[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

کارکنان زندان‌ها، در سطح جهان موجب شده است که سازمان‌ها به فکر یافتن راه‌حلی به‌منظور کاهش آسیب‌ها باشند. ترویج قانونمندی و آگاهی از جدیدترین اطلاعات درزمینه‌ی زندان بانی و آشنایی با سیستم‌های نوین از طریق آموزش، مهم‌ترین عامل در جامعه‌پذیری کارکنان نسبت به ارزش‌ها و هنجارها و درنتیجه پیشگیری از به خطر افتادن سلامت عمومی، امنیت شغلی و حفظ و صیانت آن‌ها از فساد اداری است. یوسفی و سپهرنیا (۱۳۹۷) در پژوهش خود در تائید این مطلب نشان دادند که زندانبانان زندان قزل‌حصار بالاترین نیاز آموزشی را در شاخص «آموزش فردی» و بیشترین نیاز در مهارت‌آموزی را در عرصه «مهارت حرفه‌ای» موردتوجه قرار داده‌اند و به نظر می‌رسد که دست‌اندرکاران زندان‌ها در سیاست‌گذاری‌های آموزش ضمن خدمت می‌بایست اولویت‌های مطروحه را جهت ارتقاء رضایت شغلی و عملکرد سازمانی زندانبانان مدنظر قرار دهند. این بدین معنی است که هم کارکنان زندان بر سلامت عمومی زندان و زندانی تأثیرگذار هستند و هم زندان بر سلامت و رضایت کارکنان تأثیر می‌گذارد. به‌زعم قربانی واکبری (۱۳۹۴) فرآیند آموزش، کارکنان را به‌مثابه شهرداران یک شهر (زندان) برای برخورد مناسب و عاری از هرگونه تخلف تربیت می‌کند که اگر این امر به شکل مناسبی ساماندهی شود، تحول شگرفی در سازمان‌ها و حتی جامعه‌ی قانون محور ایجاد خواهد کرد. جامعه‌ای که افکار تک‌تک شهروندان آن با احترام به قوانین و مقررات از طریق آموزش ساخته‌شده است. آموزش کارکنان از یک ایده‌ی اساسی و کلی الهام می‌گیرد که پیشگیری همواره بهتر و کم‌هزینه‌تر از درمان است (یوسفی و سپهر نیا، ۱۳۹۷). باید در نظر داشت که زندان‌ها فرصت ارتقای سلامت عمومی زندانیان را از طریق کارکنان زندان فراهم می‌کنند. آن‌ها همچنین فرصتی برای تعامل با جامعه گسترده‌تر در زمینه سلامت عمومی، از طریق کارکنان زندان، سازمان‌های اجتماعی فعال در زندان و بازدیدکنندگان را برای زندانیان ایجاد می‌کنند (سازمان جهانی مبارزه با مواد مخدر[1]، ۲۰۱۰). بوالهری (۱۳۸۲) در پژوهش خود نشان داد که در زندان‌های ایران سوءمصرف مواد مخدر وجود دارد. نیازی و حسینی زاده آرانی (۱۳۹۸) نیز نشان دادند که آموزش مهارت های زندگی

1. UNODC

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

بر پیشگیری از ابتلای زندانیان به اعتیاد و آسیب های ناشی از مواد مخدر و همچنین میزان پایداری آن‌ها در مقابل اعتیاد اثرگذار است. به‌طورکلی سه گروه در ارتباط با مواد مخدر در زندان‌ها در معرض خطر می‌باشند. گروه اول شامل زندانیان وابسته به مواد مخدر، زندانیان بدون سابقه وابستگی به مواد مخدر و خانواده و دوستان زندانیان هستند. گروه دوم شامل مدیران زندان، ارائه‌کنندگان خدمات بهداشتی و درمانی، کارکنان امور اجتماعی، کارکنان آموزشی، کارکنان اقدامات تأمینی و کارکنان خدماتی هستند. گروه سوم شامل سازمان‌های غیردولتی[1] درگیر در اسکان مجدد، توان‌بخشی، بهداشت و مراقبت‌های اجتماعی برای زندانیان در زندان و متخصصان خدمات اجتماعی برای زندانیان پس از آزادی، گروه‌های مذهبی و گروه‌های خودیاری می‌باشند (سازمان جهانی مبارزه با مواد مخدر، ۲۰۱۰).

درصورتی‌که جامعه زندان، آموزش‌های صحیح و استاندارد در مورد علل مصرف مواد، نقش مواد مخدر در جامعه خاص، نحوه تأثیر مواد در مغز و بدن، توصیه‌های بهداشتی مربوط به مواد مخدر و داروهای روان‌گردان، پیامدهای منفی مصرف طولانی‌مدت مواد مخدر، رفتارهای پرخطر، آسیب‌های مربوط به خشونت و خطرات‌آور دوز و سایر موارد را ندیده باشند، آسیب‌های جبران‌ناپذیری به جامعه زندانیان و بستگان آن‌ها، کارکنان و وابستگان آن‌ها وارد خواهد شد. اعتیاد به مواد مخدر باعث اختلال در عملکرد عصبی-روانی می‌شود و عوارضی نظیر مشکلات مالی و حقوقی، خشونت خانوادگی، درگیری بین فردی و اختلال در روابط شخصی را در پی دارد (پولز، ویلیامز، پالین، تیتلبون و مرلو[2]،۲۰۲۰). کینمن و کلمنتز[3] (۲۰۲۱) در پژوهش خود با هدف، مطالعه درک افسران زندان از مصرف مواد روان‌گردان جدید[4] در محل کار و خطرات مواجهۀ با آن، بیان داشتند که مصرف مواد روان‌گردان جدید در زندان‌های بریتانیا به میزان قابل‌توجهی افزایش‌یافته است. این امر علاوه بر اینکه تهدیدی قابل‌توجه برای سلامت زندانیان محسوب می‌شود، می‌تواند رفتارهای خشونت‌آمیز، غیرقابل‌پیش‌بینی و تهاجمی را

1. NGO
2. Polles & Williams, Phalin, Teitelbaum, Merlo
3. Kinman & Clements
4. New psychoactive substances

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]
[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

ایجاد کند؛ بنابراین مواجهه با تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم آن این پتانسیل را دارد که ایمنی جسمی و روانی کارکنان زندان را به خطر بیندازد. یافته‌های آن‌ها نیاز به اقدام فوری برای کاهش استفاده از مواد روان‌گردان جدید در بین زندانیان را برجسته می‌کند. آن‌ها تأکید کردند که توجه به این امر باعث بهبود فضای ایمنی زندان‌های بریتانیا و سلامت روان کارکنان می‌شود. اعتیاد اثرات بازدارنده بر رشد و شکوفایی جامعه دارد و تهدیدی جدی و نگران‌کننده است (رحیمی و فتحی، ۱۴۰۰). اختلال مصرف مواد می‌تواند تأثیر مخربی بر سلامت افراد داشته باشد. به‌عنوان‌مثال، بر اساس گزارش مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری آمریکا، سالانه در سال ۲۰۱۹، درمجموع ۷۰ هزار و ۶۳۰ نفر بر اثر مصرف بیش‌ازحد مواد مخدر جان خود را از دست دادند که از تعداد افرادی که در همان سال براثر خودکشی جان باختند، بیشتر بود (پری[1] و همکاران، ۲۰۲۲). زندان‌ها، فرصتی را برای بهبود سلامت عمومی از طریق تعامل کارکنان زندان و زندانیان با یکدیگر فراهم می‌کنند (سازمان بهداشت جهانی[2]، ۲۰۰۵). کارکنان زندان در پایان کار روزانه به محیط خانواده و دوستان خود مراجع می‌کنند. نادیده گرفتن سلامت زندانیان ممکن است موجب انتقال مشکلات بهداشتی به جامعه شود که این امر از راه ویروس‌هایی که از طریق خون و هوا اشاعه پیدا می‌کنند اتفاق می‌افتد و مشکلاتی برای سلامتی جامعه به وجود می‌آورد. شمار قابل‌توجهی از افراد مجدداً مرتکب جرم شده و به زندان بازمی‌گردند و به‌اصطلاح یک «چرخه گردان» بین زندان و جامعه ایجاد می‌کنند (سازمان جهانی مبارزه با مواد مخدر، ۲۰۱۷).

با عنایت آنچه ذکر شد و اهمیت توجه به مواد مخدر و اثرات ناخوشایند آن در سلامت زندانیان و اداره زندان‌ها، پرداختن به زوایای مختلف مواد مخدر در زندان و توانمند کردن کارکنان زندان برای آشنایی با انواع مواد مخدر و اثرات سوء آن ضروری به نظر می‌رسد. به‌زعم بسیاری از صاحب‌نظران امر تعلیم و تربیت توجه به آموزش در امر ارتقاء کارکنان از اهمیت بسیاری برخوردار است و نقش عمده‌ای در افزایش توانمندی کارکنان ایفا می‌کند. آموزش‌های ضمن خدمت کارآمدترین ابزار و قوی‌ترین فرآیند

1. Perry
2. World Health Organization

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

موجود برای انتقال دانش و مهارت به نیروی انسانی و تقویت آن‌ها برای انجام وظایف محوله می‌باشد (سواری ممبنی و خسروی پور، ۱۳۹۲). ویلسون[1] (۲۰۰۲) در پژوهشی دریافت که بین هر سه بخش دانش، مهارت و بینش و وضعیت موجود و مطلوب تفاوت معناداری وجود دارد و نیاز به اجرای دوره‌های آموزشی احساس می‌شود؛ بنابراین تعیین نیازهای آموزشی مدیران و کارکنان از اهمیت خاصی برخوردار است و می‌بایست علاوه بر دارا بودن توانایی‌های ذهنی، جسمی، هنری و همچنین ویژگی‌های روانی و اجتماعی از دانش و مهارت‌های کافی در زمینه وظایف مربوط به خود بهره برده باشند تا بتوانند در جهت استفاده از منابع، موفقیت قابل‌ملاحظه‌ای را به دست آورند. به همین دلیل کشورهای پیشرفته دنیا برای آموزش و تربیت نیروی انسانی خود اهمیت زیادی قائل هستند. سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی سرمایه‌گذاری بلندمدتی است که آثار و منابع آن به خود سازمان و جامعه باز خواهد گشت (زعیم دار، ۱۳۹۷). بدین منظور برگزاری کلاس‌های آموزشی متمرکز و مدون در سراسر کشور برای کارکنان زندان ضروری به نظر می‌رسد. از سوی دیگر می‌توان گفت آموزش تجربه‌ای است مبتنی بر یادگیری که به‌منظور ایجاد تغییرات نسبتاً ماندگار در فرد صورت می‌گیرد تا او بتواند توانایی خود را برای انجام دادن کار بهبود بخشد. به‌طور مرسوم، می‌گویند آموزش می‌تواند تغییر مهارت‌ها، دانش، نگرش‌ها و رفتار اجتماعی را در برداشته باشد. آموزش می‌تواند به معنای به وجود آمدن تغییر در دانش افراد، طرز کارشان، نگرش‌هایشان در مورد کار یا تعامل آنان با همکاران و سرپرستان باشد (دو لان و شولر، ۱۹۶۲، ترجمه طوسی و صائبی، ۱۳۸۴). به‌عنوان اولین گام در طراحی دوره‌های آموزشی نیازسنجی آموزشی در اولویت قرار دارد (فتحی واجارگاه، ۲۰۰۸). نیازسنجی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در بسیاری از حوزه‌ها که با برنامه‌ریزی و تدارک پیشاپیش برای دستیابی به اهداف و مقاصد معینی سروکار دارند، از دیرباز موردتوجه بوده است. شناسایی و رتبه‌بندی نیازهای آموزشی یکی از مهم‌ترین اقدامات در برنامه‌ریزی آموزشی به شمار می‌رود که در اصطلاح نیازسنجی نامیده می‌شود (چن، بچنر و برسین[2]، ۲۰۰۴). در صورت عدم بهره‌گیری از نیازسنجی یا عدم توجه به آن،

1. Wilson

2. Chen & Bauchner, Burstin

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

مسئله یادگیری تحت تأثیر قرار می‌گیرد و بین برنامه‌های آموزشی و نیازهای موجود، عدم تطابق ایجاد می‌شود. ازاین‌رو به‌زعم کولینز[1] (۲۰۰۶) ضرورت نیازسنجی آموزشی و برنامه‌ریزی برای آن، به معنای شناسایی نیازها، بافاصله میان آنچه هست و آنچه که باید باشد مشخص می‌شود. طبقه‌بندی دیگری که از نیازها صورت گرفته است، تقسیم آن‌ها به نیازهای آموزشی و نیازهای روان‌شناختی است. منظور از نیازهای آموزشی عبارت است از نیازهایی که منعکس‌کننده تقاضاهای آموزشی و یا هدف‌های آموزشی هستند (تابا[2]، ۱۹۶۲). این دسته از نیازها، ضرورت و اهمیت آموزش‌های معینی را یادآوری می‌کنند؛ نظیر نیاز به آموزش تفکر انتقادی و نیاز به کسب مهارت‌های اجتماعی و مانند آن. این نیازها اختلاف بین هنجارها و ارزش‌های مطلوب و وضعیت موجود در یک زمینه معینی را خاطرنشان می‌سازند (فتحی واجارگاه، ۲۰۰۸).

پژوهش توکلی، رفیعی، جعفری، فرهادی و پاکجویی (۱۳۹۰) نشان داد که کارکنان بهزیستی بیشترین نیازهای آموزشی در حوزه اعتیاد را به ترتیب مربوط به بخش‌های درمان، مشاوره، کلیات، پیشگیری، پژوهش و کاهش آسیب می‌دانند. رضایی، رحیمی و ایمانی (۱۳۹۷) نیز نشان دادند که از ۱۵۰ نیاز آموزشی استخراج‌شده جهت پرستاران برای کار در مراکز مشاوره و درمان تخصصی اعتیاد به ترتیب تعداد ۶۹ نیاز، مربوط به حیطه شناختی، تعداد ۴۲ نیاز، مربوط به حیطه روانی حرکتی و تعداد ۳۹ نیاز مربوط به حیطه عاطفی بود. صادقی بیمرغ، یاوری، عماد زاده، شریفان، برهانی مغانی (۱۳۹۷) در پژوهشی نشان دادند که بیشترین نیاز آموزشی شرکت‌کنندگان دانش ارزیابی خطر و شناسایی اورژانس‌های اعتیاد و روان‌پزشکی و کمترین نیاز آموزشی دانش طب سنتی، شناخت و کاربرد داروهای گیاهی در درمان سوءمصرف مواد بود. رضایی میرقائد، احمدی و کوشکی (۱۳۹۶) در نیازسنجی آموزشی خود بر اساس رویکرد شایستگی محوری نشان دادند که مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های اطلاعاتی، مهارت حل مسئله، مهارت فنی، مهارت استدلال، مهارت رهبری، مهارت هیجانی و تعاملات اجتماعی، شخصیتی و ارزشی و شایستگی فردی جزء نیازهای اصلی کارکنان واحدهای آموزش و پژوهش دانشگاه هرمزگان می‌باشند. نادی

1. Collins
2. Taba

سال شانزدهم، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 64, Summer 2022
[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]
[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

زاده اردکانی، موبد و عابدی (۱۳۹۸) دریافتند که تفاوت معنی‌دار آماری بین سطح موجود و مطلوب دانش، مهارت و نگرش کارمندان وجود دارد. خدایاری و همکاران (۲۰۱۴) در تعیین نیازهای آموزشی کارکنان خدمات آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز در سه حوزه دانش، توانش و نگرش دریافتند که به ترتیب دانش زبان انگلیسی، روش‌های تحقیق و پژوهش، به‌روزرسانی دانش در خدمات آموزشی و به‌کارگیری رایانه در انجام امور آموزشی نیازهای اصلی آموزشی این کارکنان هستند. رائو، جیانتی، کمال، کووی و تامکو[1] (۲۰۲۱) در پژوهشی دریافتند که داروسازان می‌توانند نقش معناداری در شناسایی و درمان اختلالات مصرف مواد ایفا کنند. بااین‌حال، دانش ناکافی آن‌ها در مورد مواد و نگرش‌های منفی موانع شناخته‌شده هستند و رابطه بین دانش، نگرش و عملکرد نشان‌دهنده نیاز به آموزش تجربی آن‌ها دارد. زارعان، معزی، سقایی، مردانی و فتح الهی (۱۴۰۰) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که اکثر پزشکان عمومی، ضرورت آموزش مباحث حیطه اعتیاد در دوره پزشکی عمومی را در حد زیاد می‌دانند و نحوه برخورد با این بیماران مهم‌ترین نیاز آموزشی از دیدگاه آن‌ها بود. نیاز آموزشی شامل تغییرات مطلوبی است که در فرد یا سازمان از نظر دانش، مهارت یا رفتار به وجود آید تا فرد بتواند وظایف و مسؤلیت‌های مربوط به شغل خود را در حد مطلوب، قابل‌قبول و منطبق با استانداردهای کاری انجام دهد و امکان زمینه‌های رشد و تعالی کارکنان را به وجود آورد (عزیزی نژاد،۱۳۹۶). متداول‌ترین تعریف نیاز در مطالعات نیازسنجی عبارت است از تعریفی که متکی بر نوعی فاصله یا شکاف است. برای اولین بار واضع این برداشت از نیازکافمن و هرمن[2] (۱۹۹۱) بود. از نظر وی نیاز در قلم رویی وجود دارد که در آن موقعیت واقعی با موقعیت مطلوب یا مورد نظر فاصله دارد. درنهایت می‌توان نیازسنجی را فرایندی نظام‌مند برای تعیین اهداف، شناسایی فاصله بین وضع موجود و هدف‌ها و نهایتاً تعیین اولویت‌ها برای عمل دانست (بارتون و مریل[3]، ۱۹۹۱). در این پژوهش محققین به دنبال شناخت نیازهای آموزشی در حوزهٔ مواد مخدر در زندان‌ها بودند. برای مدیران و مسئولین زندان‌ها

1. Rao, Giannetti, Kamal, Covvey & Tomko
2. Kaufman & Herman
3. Burrton & Merrill

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

شناخت مواد مخدر و روان‌گردان، دلایل مصرف مواد مخدر، نگرش افراد به مصرف مواد مخدر، نگرش‌ها و باورهای خود درباره مصـــرف مواد مخدر و مهارت‌های مناســـب برای پشتیبانی مأموریت‌ها (به‌عنوان‌مثال مهارت گوش دادن و ...) ضروری است. لذا تلاش شده اســـت تا ابعاد مختلف آموزش مورد نیاز کارکنان زندان در رابطه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها و نقش آن در پیشگیری و کاهش مصرف مواد توسط زندانیان شناسایی شود. به‌عبارت‌دیگر هدف این تحقیق، پاسخ دادن به این سؤال بود که نیازهای آموزشی کارکنان زندان در خصوص مواد مخدر و روان‌گردان کدام‌اند؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

این پژوهش ازنظر هدف کاربردی و با توجه به ماهیت داده ها کیفی از نوع اکتشـافی بود. با توجه به اینکه بررســی نیازهای آموزشــی کارکنان زندان در رابطه با مواد مخدر و روان‌گردان‌ها نیاز به مطالعه دقیق داشــت، با انجام مطالعات مقدماتی در اســناد و مدارک، مصـــاحبه‌های عمیق با مدیران ســـتادی و خبرگان ســـازمان و اجرای گروه‌های کانونی با کارشـــناســـان و مدیران ســـازمان زندان‌ها، به گردآوری داده‌های کیفی پرداخته شـــد تا بر اساس آن‌ها ابعاد اصلی نیازهای آموزشی شناسایی گردد و پس از تجزیه‌وتحلیل داده‌ها، با استفاده از اطلاعات به‌دســت آمده، نیازهای آموزشــی دسته‌بندی و معرفی شـوند. انتخاب نمونه‌ها به‌صـــورت هدفمند و گلوله برفی بود. روش جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته و برگزاری گروه‌های کانونی با دو جامعه متفاوت زیر بوده است. ۱- مصاحبه نیمه ساختاریافته تا اشباع نظری با ۱۱ نفر از خبرگان و مدیران سازمان زندان‌ها و رؤسای ۴ زندان کشور انجام شد که دارای تجربه خدمتی بالای ۲۰ سال در امور اجرایی و مدیریتی در سازمان زندان‌ها بودند و سال‌ها در زمینه پیشگیری، کشف، مبارزه و درمان مواد مخدر در ســازمان زندان‌ها فعالیت داشــته و دارای تجربه‌های ارزنده‌ای در بحث مواد مخدر در زندان‌ها بودند؛ این گروه شـــامل رئیس زندان (۴ نفر)، مدیرکل (۲ نفر)، رئیس ستادی (۲ نفر)، معاون ستادی (۲ نفر)، کارشناس ستادی (۱ نفر) بود. ۲- برگزاری ۴ گروه کانونی با ۵۲ نفر از کارشـــناســـان و معاونین شـــاغل در ۴ زندان بزرگ تهران که در چهار

سال شانزدهم، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 64, Summer 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

بخش اصـــلی بهداشـــت و درمان، اقدامات تأمینی و تربیتی، امور آموزش و امور اجتماعی مشـــغول به خدمت بودند. به‌زعم عباس زاده (۱۳۹۱) خود بازبینی مقولات و کدهای استخراج‌شده نیز یکی از شیوه‌های افزایش اعتبار پژوهش کیفی است که در این پژوهش نیز به‌منظور افزایش اعتبار یافته‌ها از تکنیک خود بازبینی توسط محققین استفاده‌شده است.

ابزار

ابزار جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر تکنیک مصاحبه انفرادی و گروه‌های کانونی بود. در مصاحبه انفرادی که به‌صورت نیمه ساختاریافته هدایت می‌شود پرسشگران نقش تسهیل‌گر را داشتند که با مصاحبه نامه از پیش تعیین‌شده روند مصاحبه را پیش می‌بردند. ابزار دوم برگزاری گروه‌های کانونی بود که در آن بر اساس طرحی معین پژوهشگران به جمع‌آوری اطلاعات در ۴ زندان کشور پرداختند. تعداد مصاحبه‌های انفرادی ۱۱ مورد و تعداد گروه‌های کانونی ۴ مورد بود که درمجموع ۵۲ نفر در آن شرکت داشتند. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و مباحث گروه کانونی در فرمت از پیش تعیین‌شده کار کدگذاری در سه مرحله بر روی آن‌ها انجام شد. در این روش هر ایده‌ای که در تفسیر متغیر مؤثر بود، فارغ از فراوانی آن واجد اهمیت بود.

یافته‌ها

یافته‌های حاصل از جمع‌آوری اطلاعات با روش مصاحبه عمیق منجر به شناسایی ۳ بعد اصلی نیازسنجی آموزشی کارکنان زندان در بحث مواد مخدر گردید. این ۳ بعد عبارت بودند از: ۱) بعد نیازهای دانشی برای توانمندسازی کارکنان و مدیران در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان؛ ۲) بعد نیازهای مهارتی برای توانمندسازی کارکنان و مدیران در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان؛ ۳) بعد نیازهای نگرشی برای توانمندسازی کارکنان و مدیران در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان. این ابعاد محور اصلی تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها از منظر خبرگان و نیز از منظر معاونین و کارشناسان قرار گرفت. در ادامه یافته‌های حاصل از جمع‌آوری اطلاعات از دو جامعهٔ مختلف مدیران و خبرگان سازمان زندان‌ها و نیز کارکنان و کارشناسان زندان به تفکیک و با استفاده از سه مرحله کدگذاری به شرح زیر گزارش‌شده است.

سال شانزدهم، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 64, Summer 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

الف- تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه با خبرگان و مدیران سازمان زندان‌ها و رؤسای ٤ زندان شهر تهران

با انجام مصاحبه‌های انجام‌شده و تحلیل داده‌های حاصل از آن‌ها مقولات هر مفهوم به تفکیک در قالب جداول زیر قابل‌شناسایی و گزارش بودند.

۱- مفهوم نیازهای دانشی برای توانمندسازی کارکنان در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر و روان‌گردان در زندان

جدول ۱: معرفی مقولات نیازهای دانشی حاصل از مضامین

مقولات نیازهای دانشی	کد مقولات
آموزش جامع و همه‌جانبه	۱
ارائه آموزش‌های بدو خدمت به مدت ۶ ماه قبل از ورود به زندان (کلیات و آموزش‌های تخصصی) در خارج از سیستم	۲
استفاده از دانش و تجربیات افراد باتجربه در این حوزه	۳
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
آشنایی کارکنان با مفاهیم درمان و پیشگیری	۵
آشنایی کارکنان با مفاهیم سم‌زدایی و درمان نگهدارنده	۶
روش‌های کشف مواد مخدر	۷
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
آشنایی با علائم ظاهری و رفتار مصرف‌کنندگان و نوع اثرگذاری آن در سیستم عصبی	۸
آشنایی با نحوه برخورد با مصرف‌کنندگان	۹
نحوه رفتار با سربازان معتاد به انواع مواد	۹
آشنایی با عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۸
آشنایی با اقدامات درمانی	۵
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
آموزش درمان اعتیاد و سم‌زدائی برای کارکنان بخش بهداشت و درمان	۶
روش‌های درمان روانی باید آموزش داده شود.	۱۰
آموزش روش‌های درمانی مختلف اعتیاد	۵
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

جدول ۱: معرفی مقولات نیازهای دانشی حاصل از مضامین

مقولات نیازهای دانشی	کد مقولات
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...متناسب با گروه‌های سنی زندانیان	۴
آشنایی با عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۸
روش‌های پیشگیری متناسب با گروه‌های سنی زندانیان	۵
آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
آشنایی با مواد روان‌گردان جدید	۱۱
آموزش قوانین مبارزه با مواد مخدر	۱۲
آموزش روند کارها به‌صورت سیستماتیک	۱۳
آموزش کادر بهداشت و درمان با شیوه‌ها و شگردهای زندانیان	۱۴

همان‌گونه که در جدول ۱ آمده است از بین مضامین حاصل از مصاحبه با ۱۱ نفر از خبرگان سازمان زندان‌ها به‌طورکلی ۱۴ کد (آموزش مؤثر، آموزش بدو خدمت، مدیریت دانش، شناخت مواد، درمان و پیشگیری، سم‌زدایی، کشف مواد، علائم و عوارض مصرف، رفتار با مصرف‌کننده، درمان روانی، روان‌گردان، قوانین مبارزه، فرایند اجرایی، شگرد زندانیان) شناسایی شد که درنهایت از بین آن‌ها نیازهای دانشی برای توانمندسازی کارکنان زندان در حوزه پیشگیری و کنترل مواد مخدر شامل شناخت مواد، درمان و پیشگیری، علائم و عوارض مصرف، سم‌زدایی و رفتار با مصرف‌کننده شناسایی گردید. درواقع از میان ۱۴ مفهوم شناسایی‌شده تعداد ۵ مفهوم که بیشترین ارتباط را با نیازهای دانشی داشت انتخاب شد.

۲-مفهوم نیازهای مهارتی برای توانمندسازی کارکنان در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

جدول ۲: معرفی مقولات نیازهای مهارت حاصل از مضامین

مقولات نیازهای مهارتی	کد مقولات
توانایی به کار گیری روش‌های چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری	۱
مهارت‌های ارتباطی، کنترل احساسات، عزت‌نفس، روحیه مددکاری و مددرسانی متناسب با تفاوت‌های فردی (برای مثال با زنان باید متفاوت رفتار کرد)	۲
به کار گیری روش‌های چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری	۱
مهارت به کار گیری روش‌های کشف جاسازی‌ها	۳
مهارت‌های اساسی زندگی	۴
مهارت‌های حل مسئله	۴
مهارت برخورد با زندانیان	۲
مهارت‌های زندگی	۴
آموزش مهارت‌های زندگی شامل مهارت حل مسئله، ارتباط مؤثر	۴

همان‌گونه که در جدول ۲ آمده است از بین مضامین حاصل از مصاحبه با ۱۱ نفر از خبرگان سازمان زندان‌ها به‌طورکلی ۴ کد (به کارگیری روش‌های چهره زنی، مهارت برخورد و ارتباط با زندانیان، هوش هیجانی، مهارت به‌کارگیری روش‌های کشف جاسازها، مهارت‌های اساسی زندگی) مورد شناسایی قرارگرفته است. که از این بین ۳ کد اصلی (مهارت‌های زندگی، مهارت هوش هیجانی و مهارت چهره زنی) مورد تأکید قرارگرفته است.

۳- مفهوم نیازهای نگرشی برای توانمندسازی کارکنان در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان

جدول ۳: معرفی مقولات نیازهای نگرشی حاصل از مضامین

مقولات نیازهای نگرشی	کد مقولات
توجه به مضرات مصرف مواد مخدر برای کارکنان	۱
توجه به اهمیت کنترل مواد مخدر در زندان	۲
توانمندسازی کارکنان برای مواجه‌شدن با تهدیدات موجود در زندان از سوی زندانیان (در دام‌های آن‌ها نیفتند و نیز خود را از خطر ابتلا به اعتیاد حفظ کنند)	۳
آموزش مهارت‌های عاقبت‌اندیشی، خویشتن‌داری درونی	۴
آموزش خودکنترلی	۴
آموزش خودکنترلی در برابر مصرف و نقل‌وانتقال مواد مخدر	۴
آموزش مهارت‌های عاقبت‌اندیشی	۴

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

همان‌گونه که در جدول ۳ آمده است از بین مقولات مرتبط با نیازهای نگرشی درنهایت مجموع ۴ کد (توجه به مضرات مواد مخدر، اهمیت کنترل مواد مخدر، مهارت‌های عاقبت‌اندیشی، مهارت خودکنترلی) مورد شناسایی قرار گرفت که از این بین در نهایت ۳ نیازمهارت خودکنترلی، مهارت عاقبت‌اندیشی و مهارت درک اهمیت کنترل مواد مخدر انتخاب شد.

۴- مفهوم نیازهای آموزشی، مهارتی و نگرشی خاص مدیران در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان

جدول ٤: معرفی مقولات نیازهای دانشی، مهارتی و نگرشی حاصل از مضامین (خاص مدیران)

مقولات دانشی، مهارتی و نگرشی مدیران	کد مقولات
آموزش‌های برخوردار از آموزه‌ها	۱
آشنایی با شیوه‌ها و روش‌های مدیریت	۲
مهارت کانالی زه کردن رفتار	۳
آشنایی باسیاست‌های و طرح‌های کلان مبارزه با مواد مخدر در زندان‌ها	۴
آموزش قوانین و مقررات مواد مخدر	۵
آشنایی با روش‌های درمان اعتیاد	۶
آموزش قوانین مبارزه با مواد مخدر	۵
آشنایی با روش‌های مختلف درمان اعتیاد	۶
آشنایی با روش‌های کاهش آسیب در زندان‌ها	۷
درک اعتیاد به‌عنوان بیماری چندعاملی[1]	۸
روش‌های پیشگیری از اعتیاد	۹
آموزش نحوه برخورد با زندانیان	۱۰
نحوه به‌کارگیری مخبر	۱۱
مهارت ارتباط مؤثر	۱۲
روش‌های پیشگیری از اعتیاد متناسب با گروه‌های سنی	۹
آموزش قوانین و مقررات مواد مخدر	۵
آموزش قوانین و مقررات مواد مخدر و تخلفات انضباطی ناشی از آن و مجازات‌های آن	۵
آموزش حفاظت گفتار توسط مدیران	۱۳

1. multifactoriale

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

همان‌گونه که در جدول ۴ آمده است از بین مقولات مرتبط با نیازهای دانشی، مهارتی و نگرشی مدیران مجموع ۱۳ کد (آموزش آموزه‌ها، آموزش سبک مدیریت، درک اعتیاد به‌عنوان بیماری، آموزش سیاست‌ها و برنامه‌های کلان، آشنایی با قوانین و مقررات، مهارت حفاظت گفتار، آشنایی با روش‌های کاهش آسیب در زندان، مهارت پیشگیری از اعتیاد، مهارت ارتباط مؤثر، مهارت به کار گیری مخبر و آشنایی با روش‌های نوین درمان) مورد شناسایی قرار گرفت. درنهایت نیازهای آموزشی، مهارتی و نگرشی مدیران در جهت مدیریت پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان در قالب ۳ کد (آشنایی با قوانین و مقررات، درک اعتیاد به‌عنوان بیماری و مهارت پیشگیری از اعتیاد) خلاصه شدند.

ب- تحلیل داده‌های حاصل از اجرای گروه‌های کانونی

در ادامه یافته‌های بخش کیفی حاصل از ۴ گروه کانونی در زندان‌های جامعه هدف در قالب مفاهیم زیر آمده است.

۱-مفهوم نیازهای آموزشی، مهارتی و نگرشی در حوزه مواد مخدر و روان‌گردان در زندان از منظر کارشناسان و کارکنان سازمان زندان‌ها. جدول ۵ معرفی مقولات نیازهای دانشی، مهارتی و نگرشی حاصل از مضامین را نشان می‌دهد.

جدول ۵: معرفی مقولات نیازهای دانشی، مهارتی و نگرشی حاصل از مضامین

مقولات آموزشی، مهارتی و نگرشی در حوزه مواد مخدر و روان‌گردان در زندان	کد مقولات
آشنایی کارکنان با مفاهیم درمان و پیشگیری	۱
آشنایی با مراکز درمانی	۲
آموزش مهارت‌های زندگی	۳
مهارت شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ... به صور عینی و میدانی	۴
آموزش قوانین و بخش‌نامه‌های مرتبط با مواد مخدر و محکومیت‌های کیفری تخلفات کارکنان	۵
آموزش روش‌های به‌روز و کارآمد جهت کشف مواد	۶
مهارت چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری	۷
مهارت شیوه‌های جاسازی و نحوه بازرسی و کشف	۸
آشنایی با نحوه مصرف انواع مواد به جهت کمک به کشف	۹
درک عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۹

سال شانزدهم، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 64, Summer 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

جدول ۵: معرفی مقولات نیازهای دانشی، مهارتی و نگرشی حاصل از مضامین

مقولات آموزشی، مهارتی و نگرشی در حوزه مواد مخدر و روان‌گردان در زندان	کد مقولات
آموزش‌های خاص برای گروه بهداشت و درمان در زیرگروه پزشکی قانونی	۱۰
مهارت شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
مهارت شیوه‌های جاسازی و نحوه بازرسی و کشف	۸
آشنایی با نحوه مصرف انواع مواد به جهت کمک به کشف	۹
مهارت چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری	۷
درک عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۹
مهارت نحوه رفتار با مصرف‌کننده‌ها	۱۱
آموزش قوانین و مقررات مرتبط با مواد مخدر و محکومیت‌های کیفری تخلفات کارکنان	۵
آموزش‌های روان-درمانی جهت پیشگیری از تبعات روحی و روانی کارکنان	۱۲
مهارت خبرگیری در حوزه مواد مخدر	۱۳
آموزش روش‌های به‌روز و کارآمد جهت کشف مواد	۶
آموزش راه‌های ورود مواد مخدر به زندان	۱۴
آشنایی کارکنان با مفاهیم درمان و پیشگیری	۱
مهارت کشف مواد مخدر موجود در اندرزگاه‌ها و مبادی ورودی به زندان	۸
مهارت‌های حل مشکل	۳
مهارت شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...	۴
مهارت شیوه‌های جاسازی و نحوه بازرسی و کشف	۸
آشنایی با نحوه مصرف انواع مواد به جهت کمک به کشف	۹
مهارت چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری	۷
شناخت عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۹
مهارت نحوه رفتار با مصرف‌کننده‌ها	۱۱
درک عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان	۹
مهارت نحوه رفتار با مصرف‌کننده‌ها	۱۱
آموزش راه‌های ورود مواد مخدر به زندان	۱۴
مهارت شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ... به‌خصوص مواد روان‌گردان جدید و داروهای نسخه‌ای	۴
آموزش روش‌های به‌روز و کارآمد جهت کشف مواد	۶
مهارت چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری	۷
مهارت شیوه‌های جاسازی و نحوه بازرسی و کشف	۸

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

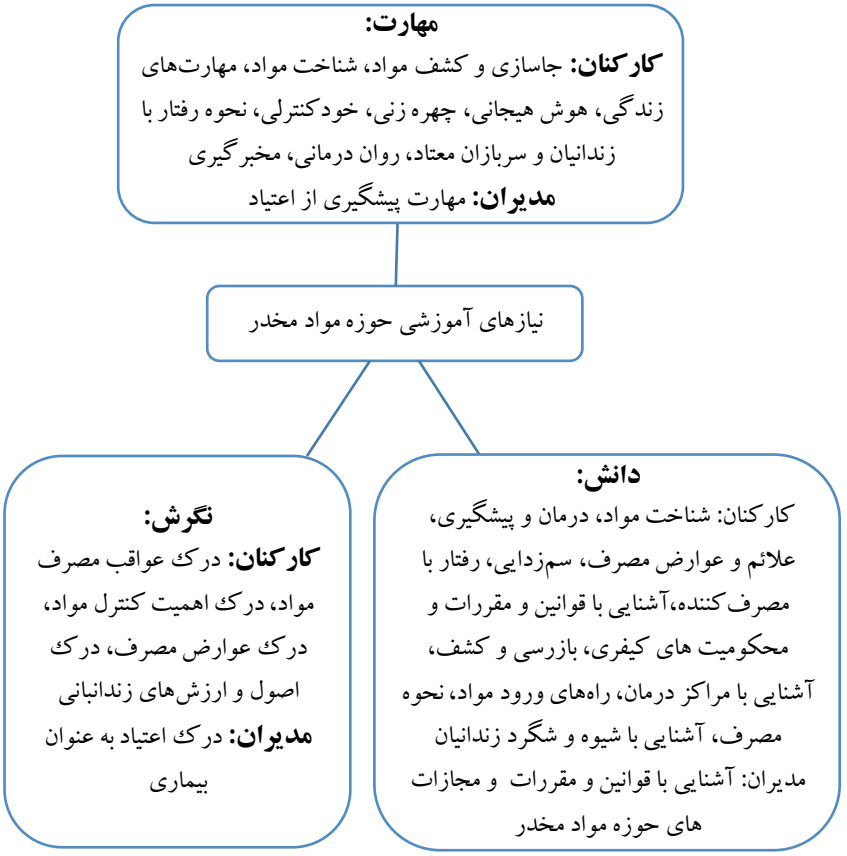
[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

همان‌گونه که در جدول ۵ آمده است از بین مقولات مرتبط با نیازهای دانشی، مهارتی و نگرشی حاصل از جلسات کانونی مجموع ۱۴ کد (درمان و پیشگیری، آشنایی با مراکز درمان، مهارت زندگی، مهارت شناخت مواد قوانین و مقررات، کشف مواد مهارت چهره زنی، مهارت کشف جا سازها، درک عوارض مصرف، آموزش تخصصی مهارت رفتار با معتاد روان‌درمانی مخبرگیری و راه‌های ورود مواد) مورد شناسایی قرار گرفت. درنهایت از این بین ۱۱ کد (درک عوارض مصرف، مهارت جاسازی، بازرسی و کشف مواد، مهارت شناخت مواد، کشف مواد، مهارت رفتار با معتاد، درمان و پیشگیری، آشنایی با قوانین و مقررات، راه‌های ورود مواد، آشنایی با نحوه مصرف انواع مواد به جهت کمک به کشف، مهارت نحوه رفتار با زندانیان مصرف‌کننده، روش‌های مخبرگیری در حوزه مواد مخدر) احصاء شدند که اصلی‌ترین آن‌ها شامل (مقوله علائم و عوارض مصرف، جاسازی و کشف مواد و شناخت مواد، رفتار با معتاد، درمان و پیشگیری از اعتیاد، آشنایی با قوانین و مقررات، آشنایی با نحوه مصرف، مهارت نحوه رفتار با زندانیان مصرف‌کننده، روش‌های مخبرگیری و راه‌های ورود مواد) کدهای انتخابی هستند.

درنهایت جمع‌بندی حاصل از مصاحبه عمیق با مدیران و نیز ۴ گروه کانونی با کارشناسان زندان منجر به شناسایی ۳۰ نیاز آموزشی در بین کارکنان و مدیران شد. نمایش این نیازها به تفکیک در سه بعد نیاز آموزشی را می‌توان در قالب شکل ۱ نشان داد.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

شکل ۱: مدل نیازهای آموزشی حوزه مواد مخدر کارکنان و مدیران زندان

همان‌گونه در شکل بالا آمده است، در نهایت پس از سه مرحله کدگذاری در ابعاد دانش، نگرش و مهارت، یافته‌ها نشان داد در بعد دانشی برای کارکنان و مدیران به ترتیب ۱۲ و ۲؛ در بعد نگرشی ۴ و ۱ و در بعد مهارتی ۱۰ و ۱ نیاز آموزشی مورد تأکید جامعه هدف است.

بحث و نتیجه‌گیری

شمار افرادی که در سراسر جهان زندانی هستند، در حال افزایش بوده و زندان‌ها به‌سرعت در حال تبدیل‌شدن به جامعه‌ای پرجمعیت می‌باشند. زندانیان بخشی از جامعه ما هستند، آن‌ها قبل از ورود به زندان و بعد از آزادی در جامعه زندگی می‌کنند. آن‌ها بر روی محیط

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

اجتماعی خود به‌طور مستقیم از طریق تعامل خود با جامعه و به‌طور غیرمستقیم از طریق بستگان خود تأثیر می‌گذارند. سلامت زندان یک بخش جدایی‌ناپذیر و جزو بهداشت عمومی است. زندانیان در تماس روزانه با کارکنان زندان هستند که در پایان یک روز کاری نزد خانواده و دوستانشان بازمی‌گردند. نادیده گرفتن سلامت زندانیان منجر به انتقال مشکلات سلامتی در بین کارکنان و جامعه می‌شود. با وجود اینکه زندان‌ها ساختارهای «امنی» هستند، با این‌حال مواد مخدر به‌طور گسترده در زندان‌های سراسر جهان در دسترس بوده و وجود تقاضا (با توجه به دلایل ذکرشده) موجب می‌گردد زمانی که یک مسیر ورود توسط مسئولان زندان بسته می‌شود، مسیر دیگری پیدا شود. لذا ورود مواد مخدر همواره به‌عنوان یک مشکل و معضل دائمی گریبان‌گیر مسئولان زندان بوده است، لذا برای مبارزه مؤثر با مواد مخدر ضروری است راهبردهای کاهش عرضه و تقاضا و کاهش آسیب به‌طور همزمان و مستمر در زندان دنبال شود تا از طیف وسیعی از خطرات و چالش‌هایی که مصرف مواد مخدر، زندانیان، کارکنان زندان و جامعه را تهدید می‌نماید، پیشگیری گردد. این تحقیق با هدف کلی «شناسایی نیازهای آموزشی کارکنان برای پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر و روان‌گردان در زندان» انجام شده است. در این بخش داده‌های جمع‌آوری شده از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با مدیران کل، روسای زندان‌ها و مدیران ستادی و همچنین معاونین و خبرگان سازمان زندان‌های تهران به‌منظور شناسایی نیازهای آموزشی کارکنان سازمان زندان‌ها به روش مفهوم‌پردازی از داده‌ها با سه مرحله کدگذاری تحلیل و پردازش‌شده است. در این پژوهش ۲۶ نیاز آموزشی برای کارکنان و ۴ نیاز آموزشی برای مدیران مورد شناسایی قرار گرفت. نیازهای کارکنان و مدیران در سه بعد نیازهای دانشی (۱۲ و ۲)، نگرشی (۴ و ۱) و نیاز مهارتی (۱۰ و ۱) دسته‌بندی شدند. لازم به ذکر است که طبقه‌بندی نیازها در این سه حیطه به دلیل تأکید بر جنبه‌های خاص نیازهای مختلف است و نه متمایز کردن آن‌ها به‌صورت طبقات جدا و نامربوط به هم؛ زیرا در فعالیت‌های آموزشی به‌سختی می‌توان مرز مشخصی بین سه دسته نیاز یاد شده تعیین کرد.

سال شانزدهم، شماره ۶۴، تابستان ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 64, Summer 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

هرچند موضوع این پژوهش به لحاظ جامعه آماری کاملاً خاص به نظر می‌رسد ولی نتایج این پژوهش را می‌توان با یافته‌های تعدادی از پژوهش‌های موجود به شرح زیر مورد مقایسه قرارداد. نتایج این تحقیق با پژوهش‌های نادی زاده اردکانی و همکاران (۱۳۹۸)، عزیزی نژاد (۱۳۹۶)، خدایاری و همکاران (۲۰۱۴) در استفاده از سه سطح نیازهای آموزشی دانش، مهارت و نگرش در مطالعهٔ جامعه هدف مشترک هستند. یافته‌های پژوهش حاضر نتایج پژوهش توکلی و همکاران (۱۳۹۰) را در نیاز به دانش درمان و پیشگیری از اعتیاد مورد تأکید قرار می‌دهد. رضایی و همکاران (۱۳۹۷) نیز نشان دادند که بالاترین نیاز آموزشی به ترتیب در حیطه شناختی، روانی، حرکتی و عاطفی قرار دارد که با نتایج پژوهش حاضر به لحاظ شناسایی بیشترین نیاز در حوزه دانش و سپس مهارت همسو است. این پژوهش نشان داده است که آموزش دانش شناخت مواد، درمان و پیشگیری، علائم و عوارض مصرف، سم‌زدایی، رفتار با مصرف‌کننده از جمله نیازهای آموزشی قابل توجه می‌باشد که مؤید نتایج پژوهش صادقی بیمرغ و همکاران (۱۳۹۷) در دانش ارزیابی خطر و شناسایی اورژانس‌های اعتیاد می‌باشد. رضائی میرقائد و همکاران (۱۳۹۶) در نیازسنجی آموزشی خود تأکید کردند که مهارت‌های ارتباطی، اطلاعاتی، حل مسئله، استدلال، مهارت هیجانی و تعاملات اجتماعی، شخصیتی و ارزشی جزء نیازهای اصلی کارکنان جامعه هدف می‌باشند؛ در این راستا نتایج پژوهش حاضر نیز بر مهارت‌های زندگی و هوش هیجانی تأکید دارد که یافته‌های پژوهش صادقی و همکاران را تائید می‌نماید. زارعان و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود نشان دادند که نحوه برخورد با مرجعان معتاد برای پزشکان عمومی از اهمیت بسیاری برخوردار است که مؤید یافته‌های پژوهش حاضر در بخش نیازهای مهارتی کارکنان مبنی بر نحوه برخورد با زندانیان و سربازان معتاد می‌باشد. با تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های انجام شده با مدیران کل و روسای زندان‌ها و ستاد، مقولات هر مفهوم به تفکیک به شرح زیر شناسایی شد:

۱-نیازهای دانشی برای توانمندسازی کارکنان در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان شامل: آموزش شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی،

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

اشکال و ...، آشنایی کارکنان با مفاهیم درمان و پیشگیری و آشنایی با عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان.

یافته‌های فوق نشان می‌دهد که از دید مدیران میانی و عملیاتی سازمان با توجه به تنوع مواد مخدر و ورود انواع جدید مواد به بازار توسط سودجویان این عرصه، ضروری است تا اطلاعات کارکنان نسبت به اشکال و انواع مواد مخدر صنعتی و غیر صنعتی به‌روز شود تا در مواجه با مصادیق آن در زندان ضمن شناسایی آن‌ها از روی شکل و مشخصات بتوانند با عوارض مصرف آن توسط زندانیان نیز آشنا شوند تا در صورت لزوم با ارائه خدمات اولیه منجر به نجات جان زندانیان و پیشگیری از عوارض جبران‌ناپذیر ناشی از مصرف آن شوند. مشکل مصرف مواد مخدر و نیاز به ارائه خدمات در زندان برای مصرف‌کنندگان مواد مخدر، نگرانی جهانی است. اقدامات خوب و نوآورانه‌ای در درمان را می‌توان در سراسر جهان یافت. زندان‌ها به‌طور فزاینده‌ای بیش‌ازحد پرشده‌اند و چالش‌های بهداشتی را ایجاد می‌کنند. شمار افرادی که در سراسر جهان زندانی شده‌اند، در حال افزایش است و به همین علت زندان‌ها به‌سرعت در حال شلوغ شدن هستند. شرایط زندان خود می‌تواند تهدیدی جدی برای سلامتی زندانیان و کارکنان باشد و ممکن است مشکلات بهداشتی موجود را تشدید کند. این‌ها همه دلایلی هستند که منجر به تأکید مدیران زندان برای آموزش راه‌های پیشگیری و درمان مواد مخدر به کارکنان شده است.

۲-نیازهای مهارتی و نگرشی برای توانمندسازی کارکنان در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان

از دیدگاه مدیران کل و روسای زندان‌ها و ستاد، «مهارت‌های اساسی زندگی» از مهارت‌های عمومی موردنیاز کارکنان زندان‌ها می‌باشد. ازنظر سازمان بهداشت جهانی مهارت‌های زندگی یعنی مهارت‌های روانی – اجتماعی که به ما کمک می‌کنند با نیازها و چالش‌های زندگی روزمره بهتر کنار بیاییم. این سازمان، مهارت‌های زندگی را شامل پنج مهارت اصلی، تصمیم‌گیری و حل مسئله، تفکر خلاقانه و تفکر نقادانه، مهارت ارتباطی و مهارت مدیریت رابطه، خودآگاهی و همدلی، مدیریت احساسات و هیجانات و مدیریت

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

استرس می‌داند (سازمان بهداشت جهانی[1]، ۱۳۸۰). در این راستا نیازی و حسینی‌زاده آرانی (۱۳۹۸) نیز نشـــان دادند فقدان مهارت‌های کارکردی زندگی در دوران پیش از شـــروع مصـرف، زمینه را برای گرایش به اعتیاد فراهم می‌کند. در صـورتی‌که فرد از مهارت‌هایی نظیر تصمیم‌گیری، نه گفتن، ابراز وجود، برقراری ارتباط و غیره که از ابعاد مهارت زندگی هسـتند برخوردار باشـد در پیشـگیری از اعتیاد و ترک آن موفق‌تر اسـت و افرادی که در وضـعیت ترک پایدار به سـر می‌بردند، از مهارت‌های زندگی بیشـتری برخوردار بوده و افزایش مهارت‌های زندگی، مدت‌زمان پایداری آن‌ها را بهبود بخشیده است. ازآنجایی‌که محیط زندان به دلیل تجمع افراد متخلف محیطی پرآسیب است؛ لذا به‌زعم مدیران سازمان، کارکنان می‌بایست بامهارت‌های زندگی آشنایی کامل داشته باشند تا در برابر آسیب‌های احتمالی بتوانند مقاومت کنند. از سـوی دیگر به اعتقاد مدیران سـازمان، مهارت روش‌های چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری و مهارت کشف و جاسازی‌ها برای کارکنان ضـروری اسـت. در تحلیل این یافته‌ها می‌توان گفت زندان‌ها، سـازمان‌هایی «امن» هستند و بنابراین صحه گذاشتن به‌طور رسمی بر وجود مواد مخدر در زندان برای مسئولین امر دشـوار اسـت. با این‌حال، مواد مخدر به‌طور گسـترده در زندان‌های سـراسـر جهان در دسترس هستند و مردم همیشه سعی می‌کنند مواد مخدر را به زندان منتقل کنند. هنگامی‌که یک مسیر ورود مواد مخدر به زندان بسته می‌شود، راه دیگری پیدا می‌شود. مواد مخدر از طریق مواد غذایی، پوشـک بچه، بلع و انباری، پرندگان، در وسـایل پرتاب‌شـده از روی دیوارهای زندان، جاسازی در کتاب، کفش و مجلات؛ به‌وسیله زندانیان و بازدیدکنندگان به داخل زندان وارد می‌شوند. رسیدگی به معضل در دسترس بودن مواد مخدر در زندان مستلزم اقدام مستمر از طریق یک راهبرد کاهش عرضه جامع است. امنیت و افزایش کشف مواد مخدر عنصر ضروری هر راهبرد مؤثر مبارزه با مواد مخدر است. اقدامات لازم برای کاهش عرضه و کاهش تقاضا، به هم وابسته‌اند (پنفولد[2]، ۲۰۰۵). یافته‌ها نیز نشان داد که مدیران بر آموزش راه‌های پیشـگیری از ورود مواد و مهارت‌های لازم برای این منظور به کارکنان تأکید دارند.

1. WHO
2. Penfold

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

۳- نیازهای آموزشی، مهارتی و نگرشی مدیران در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر در زندان

با تحلیل داده‌های جداول کدگذاری شده، نیازهای آموزشی، مهارتی و نگرشی مدیران در پیشگیری و کنترل مصرف مواد مخدر عبارت‌اند از آشنایی با قوانین و مقررات مرتبط با مواد مخدر و محکومیت‌های کیفری تخلفات کارکنان، آشنایی با مفاهیم درمان اعتیاد و آشنایی با روش‌های پیشگیری از اعتیاد. از آنجایی‌که مدیران به‌عنوان ارکان اصلی سازمان در مسیر دست‌یابی به اهداف نقشی کلیدی دارند. لذا در اینجا نیز یافته‌ها نشان داد مدیران به‌عنوان حافظان منافع کارکنان و سازمان به دنبال آموزش هر چه بیشتر قوانین و مقررات موضوعه در خصوص مواد مخدر و نیز محکومیت‌های مربوط به تخلفات حوزه مواد مخدر می‌باشند. همچنین برای حفظ سلامت و منافع کارکنان و زندانیان مایل هستند با مفاهیم حوزه مواد مخدر و نیز روش‌های پیشگیری از اعتیاد آشنایی بیشتری داشته باشند تا بتوانند افراد تحت مدیریت خود را از هرگونه آسیب ناشی از مواد مخدر حفظ کنند و در این راستا نقش پیشگیری در کنار درمان برای آن‌ها دارای اهمیت است.

تحلیل داده‌های حاصل از اجرای ۴ گروه کانونی در زندان‌ها نشان داد، نیازهای آموزشی، مهارتی و نگرشی کارکنان در حوزه مواد مخدر و روان‌گردان در زندان ازنظر کارشناسان عبارت‌اند از: آشنایی با عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان، شیوه‌های جاسازی و نحوه بازرسی و کشف، شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و ...، روش‌های به‌روز و کارآمد جهت کشف مواد، نحوه رفتار با مصرف‌کننده‌ها، آشنایی کارکنان با مفاهیم درمان و پیشگیری، آموزش قوانین و مقررات مرتبط با مواد مخدر و محکومیت‌های کیفری تخلفات کارکنان و شناخت راه‌های ورود مواد مخدر به زندان.

با توجه به نتایج پژوهش و جمع‌بندی یافته‌های حاصل از مصاحبه عمیق با روسا و مدیران ستادی سازمان زندان‌ها و نیز ۴ گروه کانونی متشکل از معاونین و مدیران شاغل در زندان نیازهای آموزش با محوریت کلی مواد مخدر عبارت‌اند از آشنایی با عوارض مصرف مواد مخدر و روان‌گردان جدید، آشنایی با روش‌های کشف و جاسازی‌ها به

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

خصوص روش‌های چهره زنی برای شناسایی جاسازی به روش بلع و انباری، شناخت مواد مخدر و روان‌گردان ازنظر شکل فیزیکی، اشکال و نظیر آن و آشنایی کارکنان با مفاهیم درمان و پیشگیری.

این پژوهش نیز مانند هر پژوهش دیگری دارای محدودیت‌هایی بود ازجمله محدودیت‌های دسترسی به جامعه آماری و زمان‌بر بودن هماهنگی‌های لازم در این خصوص و نیز رعایت مسائل محرمانگی و طبقه‌بندی اطلاعات برای مشارکت جامعه آماری با محققین. از سوی دیگر مناسب بود که با انجام پژوهشی کمی نیازهای حاصله مورد اولویت‌بندی قرار می‌گرفت. این در حالی بود که ماهیت کیفی اطلاعات جمع‌آوری شده تعمیم‌پذیری آن را با محدودیت‌هایی مواجه نموده است. با عنایت به یافته‌های فوق برای اثربخشی آموزش‌ها در حوزه مواد مخدر و روان‌گردان در زندان می‌توان پیشنهاد کرد که آموزش‌های کارکنان و مدیران زندان در حوزه مواد مخدر با توجه به نیازهای شناسایی شده طراحی و اجرا گردد. همچنین این نیازها در قالب محتوای آموزشی تدوین و در اختیار کارکنان قرار گیرد و از سوی دیگر این آموزش‌ها توسط افراد متخصص باتجربه و آشنا به محیط زندان انجام گیرد و به‌صورت مداوم و تخصصی و با به‌کارگیری روش‌های آموزشی چندرسانه‌ای ازجمله فیلم‌های آموزشی که توسط مبادی ذی‌ربط آموزش تهیه شده باشد انجام گیرد. همچنین به‌منظور ارتقاء کیفیت آموزش، مکان برگزاری کلاس‌ها خارج از محیط اداری در نظر گرفته شود تا کارکنان با آرامش بیشتری از محتوای کلاس‌ها بهره‌مند شوند.

تشکر و قدردانی

از مدیر وقت و کارکنان دفتر آموزش و پژوهش سازمان زندان‌ها و کلیه کسانی که به‌عنوان جامعه هدف صادقانه و با صرف وقت ما را در جمع‌آوری یافته‌ها یاری دادند تشکر و قدردانی می‌شود.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

منابع

بوالهری، جعفر (۱۳۸۲). ارزیابی سوءمصرف مواد مخدر در زندان‌های ایران. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱ (۳)، ۱۳-۵۰.

پور غلامی سروندانی، محمدرضا و دهقانی، راضیه (۱۴۰۰). تحلیل جغرافیایی آشپزخانه‌های تولید ماده محرک شیشه (موردمطالعه شهرستان‌های استان تهران). *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۵(۶۱)،۸۷-۱۱۸.

توکلی، محمود؛ رفیعی، حسن؛ جعفری، فیروزه؛ فرهادی، محمدحسن و پاکجویی، شهرزاد (۱۳۹۰). نیازسنجی آموزشی مرتبط با رشته‌های بلندمدت دانشگاهی اعتیاد در ایران. *فصل‌نامه توان‌بخشی*، ۵۴(۴)،۵۱-۴۵.

دولان، شیمون و شولر، رندال (۱۳۸۴). *مدیریت امور کارکنان و منابع انسانی*. ترجمه محمدعلی طوسی، محمد صائبی، تهران: موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی (تاریخ انتشار به زبان‌اصلی، ۱۹۶۲)

رحیمی، احمد استاد و فتحی، آیت (۱۴۰۰). نقش الگوهای ارتباطی خانواده و فرهنگ مدرسه در گرایش به اعتیاد در دانش آموزان. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۵ (۵۹)،۲۹۲-۲۷۵.

رضایی میر قائد، هدا؛ احمدی کهنعلی، رضا و کوشکی جهرمی، علیرضا (۱۳۹۶). نیازسنجی و تعیین دوره‌های آموزشی کارکنان واحدهای آموزش و پژوهش دانشگاه هرمزگان بر اساس رویکرد شایستگی. *دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی*، ۶(۱۲)،۱۶۶-۱۳۳.

رضایی، حبیب اله؛ رحیمی، فردوس وایمانی، نیکو (۱۳۹۷). نیازهای آموزشی دانشجویان پرستاری جهت کار در مراکز مشاوره و درمان تخصصی اعتیاد. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۸(۸۱)، ۲۵۸-۴۶۹.

زارعان، الهام؛ معزی، معصومه؛ سقایی، الهام؛ مردانی، سعید و فتح اللهی دهکردی، فریبا (۱۴۰۰). بررسی دانش، توانمندی و نیازسنجی آموزشی دانشجویان و دانش‌آموختگان پزشکی در حیطه دانش اعتیاد: گامی در راستای ارتقای برنامه درسی آموزشی پزشکی عمومی در ایران. *فصلنامه توسعه آموزش جندی‌شاپور اهواز*، ۱۲(۴)، ۱۱۲۵-۱۱۱۴.

زعیمدار، مژگان (۱۳۹۷). تعیین رابطه نیاز سنجی آموزشی با مهارت های شغلی کارکنان اداره کل محیط زیست استان تهران، *نشریه مدیریت محیط زیست و توسعه پایدار*، ۱(۲)، ۷۸-۷۳

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

سازمان بهداشت جهانی (۱۳۸۰) *برنامه آموزش مهارت‌های زندگی*، ترجمه پرویز محمدخانی و رضا نوری قاسم‌آبادی. تهران: سازمان بهزیستی کشور، معاونت امور فرهنگی و پیشگیری (تاریخ انتشار به زبان‌اصلی، ۲۰۰۱).

سواری ممبنی، آمنه و خسروی پور، بهمن (۱۳۹۲). *بررسی اهمیت آموزش کارکنان در توانمندسازی آنان*. تهران: سومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت محیط‌زیست.

صادقی بیمرغ، محمد؛ یاوری، مهری؛ عماد زاده، علی؛ شریفان، فاطمه و برهانی مغانی، مهدیه (۱۳۹۷). بررسی نیازهای آموزشی درمانگران اعتیاد شهر مشهد. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۲۱(۱)، ۵۹-۵۳.

عباس زاده، محمد (۱۳۹۱). تأملی بر اعتبار و پایایی در تحقیقات کیفی. *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳(۱) (پیاپی ۴۵)، ۱۹-۳۴.

عزیزی نژاد، بهاره (۱۳۹۶). نیازسنجی آموزشی در سه حیطه نگرش، دانش و مهارت در بین پرستاران مبتنی بر فن دیکوم. *مجله مطالعات علوم پزشکی*، ۲۸ (۶)، ۴۴۵-۴۳۵.

فرجی گلیانه، زینب؛ ملکیان، فرامرز؛ اسلام پناه، مریم وکاویانی، الهام (۱۳۹۹). شناسایی شایستگی‌های موردنیاز مدیران مراکز درمانی-آموزشی شهر کرمانشاه. *مدیریت پرستاری*، ۹(۲)، ۴۱-۳۳.

قربانی، ابراهیم و اکبری، کریم (۱۳۹۴). مروری بر وضعیت ورود و سوءمصرف مواد مخدر در زندان و ارائه راهکارهای مؤثر مقابله‌ای. *فصلنامه علمی مطالعات مبارزه با مواد مخدر*،۷(۲۴-۲۵)، ۷۵-۶۱.

کرامت، سیدحمادپورو محمدی، عباس (۱۳۹۵). زندان و مواد مخدر. *مجله علوم انسانی اسلامی*، ۱۳(۱)،۳۸۷-۳۹۲.

محمدی، عطاءالله (۱۳۸۵). مواد مخدر و زندان: روش‌های مصرف مواد مخدر در زندان. *مجله اصلاح و تربیت*،۱(۵۵)، ۵۵-۵۲.

نادی زاده اردکانی، علی؛ موبد، میترا و عابدی، سیما (۱۳۹۸). شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی کارکنان دانشگاه اردکان. *فصلنامه علمی کارافن*، ۱۶(۲)، ۲۰۷-۲۳۲.

نیازی، محسن و حسینی زاده آرانی، سید سعید (۱۳۹۸). مهارت‌های زندگی اجتماعی، عنصر بنیادین درمان پایدار اعتیاد: تحلیل تطبیقی- تلفیقی بهبودیافتگان و بیماران مواد مخدر منطقه کاشان در سال ۱۳۹۷. *سلامت جامعه*، ۱۳(۱)، ۳۳-۴۴.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

یاوری، امیرحسین؛ برازی، علیرضا؛ مویدی خرم‌آبادی، علی (۱۴۰۱). سنجش سطح بلوغ مدیریت دانش در مبارزه با مواد مخدر جهت استقرار نظام مدیریت دانش. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۶ (۶۳)، ۱۲۰-۸۵.

یوسفی، حسین و سپهر نیا، رزیتا (۱۳۹۷). نیازسنجی آموزشی مهارتی زندانبانان در پیشگیری از اعتیاد زندانیان در زندان قزل‌حصار. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، چاپ‌نشده، دانشگاه علمی کاربردی.

References

Burton, J. K., & Merrill, P. F. (1991). *Needs assessment: Goals, needs and priorities*. Dlm. LJ Briggs, KL Gustafson, & MH Tillman (pnyt.), Instructional design: Principles and applications (Edisi ke-2), (hlm. 17-43)**.**

Chen, F. M. Bauchner, H. & Burstin, H. (2004). A call for outcomes research in medical education. *Academic Medicine*, 79(10), 955-960.

Collins, J. (2006). Medical education research: challenges and opportunities. *Radiology*, 240(3), 639-647.

Fathi Vajargah, K. (2007). Research Needs Assessment at Institutional Level: Focus on National university of Iran. *In regional conference on Quality Insurance in Higher education, University of Malaya. 29&30 September*.

Kaufman, R. & Herman, J. (1991). Strategic planning for a better society. *Educational Leadership*, 48(7), 4-8.

Khodayari, M. Davoud Hossini Nasab, S. Yari, J. (2014). Instructional needs assessment of personnel educational services of Tabriz Islamic Azad University. *Journal of Instruction and Evaluation*, 7(25), 13-28.

Kinman, G. & Clements, A. J. (2021). New psychoactive substances, safety and mental health in prison officers. *Occupational medicine*, 71(8), 346-350.

Penfold, C., Turnbull, P. J., & Webster, R. (2005). *Tackling prison drug markets: An exploratory qualitative study*. London: Home Office.

Perry, C., Liberto, J., Milliken, C., Burden, J., Hagedorn, H., Atkinson, T., ... & VA/DoD Guideline Development Group. (2022). The management of substance use disorders: synopsis of the 2021 US Department of Veterans Affairs and US Department of Defense clinical practice guideline. *Annals of internal medicine*, 175(5), 720-731.

Polles, A. G. Williams, M. K. Phalin, B. R. Teitelbaum, S. & Merlo, L. J. (2020). Neuropsychological impairment associated with substance use by physicians. *Journal of the neurological sciences*, 411, 116714.

Rao, D., Giannetti, V., Kamal, K. M., Covvey, J. R., & Tomko, J. R. (2021). The relationship between knowledge, attitudes, and practices of

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]

community pharmacists regarding persons with substance use disorders. *Substance Abuse*, *42*(4), 630-637.

Taba, H. (1962*). Curriculum development: Theory and practice* (No. 37.013 TAB).

UNODC. (2017). *Terminology and Information on Drugs*, third editiond

UNODC. (2010). *Drug Dependence Treatment: Intervention for Drug Users in Prison*.

Wilson, V. (2002). *Feeling the strain: An overview of the literature on teachers' stress*. Edinburgh: SCRE.

World Health Organization. (2005). *Status paper on prisons, drugs and harm reduction* (No. EUR/04/5049062). Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-22]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.64.33]